

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра гідрогеології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з
науково-педагогічної роботи

_____ 2017 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Геологія, пошуки та розвідка родовищ нафти і газу

рівень вищої освіти третій (доктор філософії)

галузь знань Природничі науки

спеціальність 103 Науки про Землю

спеціалізація Геологія нафти і газу

кваліфікація доктор філософії з наук про Землю

вид дисципліни за вибором

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2017 / 18 навчальний рік

Програму рекомендовано у новій редакції до затвердження Вченою радою факультету геології, географії рекреації і туризму

31 серпня 2017 року, протокол № 12

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Суярко Василь Григорович, доктор геолого-мінералогічних наук, професор кафедри мінералогії, петрографії та корисних копалин

Лур'є Анатолій Йонович, доктор геолого-мінералогічних наук, професор кафедри гідрогеології

Програму схвалено на засіданні кафедри гідрогеології
Протокол від 28 серпня 2017 року № 1

Завідувач кафедри доц. Удалов Ігор Валерійович

_____
(підпис)

Удалов І.В.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від 31 серпня 2017 року № 9

Голова методичної комісії проф. Жемеров Олександр Олегович

_____
(підпис)

Жемеров О.О.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Геологія, пошук та розвідка родовищ нафти і газу» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії спеціальності (напрямку) 103 Науки про Землю спеціальність Геологія нафти і газу

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є дати аспірантам поглиблені знання з геології нафти і газу, що використовуються в практиці нафтогазопошукових робіт, а також надання ґрунтових знань з особливостей основних напрямків освоєння родовищ нафти і газу.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. сформувати знання про особливості геологічних умов родовищ нафти і газу;
2. дати оцінку впливу міграційних процесів на формування родовищ нафти і газу;
3. сформувати у майбутніх фахівців чітких уявлень щодо геологічних закономірностей розповсюдження родовищ нафти і газу, а нетрадиційних джерел вуглеводнів;
4. сформувати уявлення про можливі негативні екологічні наслідки видобутку нетрадиційних вуглеводнів та шляхи їх попередження.

1.3. Кількість кредитів: 18

1.4. Загальна кількість годин: 540

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1,2-й (доктор філософії)	1,2-й (доктор філософії)
Семестр	
1,2,3,4-й	-
Лекції	
16	-
Практичні, семінарські заняття	
98	-
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
426	-
Індивідуальні завдання	
-	

1.6. Заплановані результати навчання:

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати:** основні положення формування родовищ нафти і газу. засвоєння базових знань про основні типи нетрадиційних вуглеводнів, їх відмінності від традиційних покладів нафти і газу і поширення в світі і межах України;
- оцінювати перспективи території щодо пошуку та розвідки родовищ вуглеводнів на основі комплексу геологічних даних;

вміти: використовувати геологічні знання при вирішенні практичних питань нафтогазової геології. Оцінювати екологічні ризики розробки нетрадиційних джерел вуглеводнів та розробляти заходи щодо недопущення та мінімізації негативних наслідків.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Геологічні основи пошуку і розвідки родовищ нафти і газу. Вступ до дисципліни. Історія і сучасний стан видобутку традиційних вуглеводнів.

Тема 1. Загальні знання о нафтидах та походження вуглеводнів.

Історія досліджень походження вуглеводнів. Основні поняття курсу.

1.1. Історія і сучасний стан освоєння традиційних вуглеводнів.

1.2. Міграція вуглеводнів в земній корі.

Тема 2. Природні вуглеводи, їх форми знаходження в гірських породах.

2.1. Традиційна нафта.

2.2. Традиційний газ.

2.3. Природні бітуми.

2.4. Розсіяна органічна речовина.

Тема 3. Нетрадиційні джерела вуглеводневої сировини.

3.1. Сланцева нафта.

3.2. Високов'язкі нафти.

3.3. Сланцевий газ.

Розділ 2. Геохімія нафти і газу. Основи нафтогазопромислової геології.

Тема 4. Закономірності розміщення родовищ нафти і газу.

Геологічне районування нафтогазових провінцій. Особливості різних по геологічній активності нафтогазоносних провінцій.

Тема 5. Газ щільних колекторів і метан вугільних пластів.

5.1. Газ щільних колекторів і метан вугільних пластів як різновид газу низькопроникних резервуарів.

5.2. Газ щільних колекторів (центрально-басейновий газ).

5.3. Метан вугільних пластів.

Тема 6. Нафтогазоносні провінції світу.

6.1. Типи пасток та їх розповсюдження у нафтогазоносних регіонах.

6.2. Петрофізика нафтогазових колекторів та флюїдоупорів.

6.3. Геотермічні і гідродинамічні аномалії та нафтогазоносність

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	сем.	інд.	с. р.		л	п	сем.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. <u>Геологічні основи пошуку і розвідки родовищ нафти і газу.</u>												
Разом за розділом 1	270	8	29	20		213						
Розділ 2. <u>Геохімія нафти і газу. Основи нафтогазопромислової геології.</u>												
Разом за розділом 2	270	8	29	20		213						
Усього годин	540	16	58	40		426						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Природні резервуари нафти і газу (ПР1)	29
2	Перспективи видобутку нетрадиційного газу в Україні (ПР2)	29
	Разом	58

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна
1	Газогідрати та водорозчинені гази (С31)	20
2	Особливості технології видобутку нетрадиційних вуглеводнів (С32)	20
	Разом	40

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
		денна
1	Природні вуглеводи, їх форми знаходження в гірських породах. Розсіяна органічна речовина. Нетрадиційні джерела углеводневої сировини. Сланцева нафта.	106
2	Традиційна нафта. Традиційний газ. Природні бітуми. Високов'язкі нафти. Сланцевий газ.	106
3	Газ щільних колекторів і метан вугільних пластів. Газ щільних колекторів і метан вугільних пластів як різновид газу низькопроникних резервуарів. Типи пасток та їх розповсюдження у нафтогазоносних регіонах.	72
4	Газ щільних колекторів (центрально-басейновий газ). Метан вугільних пластів. Нафтогазоносні провінції світу.	70
	Петрофізика нафтогазових колекторів та флюїдоупорів. Геотермічні і гідродинамічні аномалії та нафтогазоносність.	72
Разом		426

7. Індивідуальні завдання

Не передбачено

8. Методи контролю

- Семінарські заняття;
- Практичні роботи;
- Залік;
- Екзамен.

8.1. Критерії оцінювання навчальних досягнень аспірантів по предмету «Геологія, пошуки та розвідка родовищ нафти і газу»

Умови допуску аспіранта до підсумкового семестрового контролю:

- складання семінарських занять;
- виконання практичних робіт.

Нарахування балів за практичні роботи (ПР)

№ з/п	Назва теми	Кількість балів
1	Природні резервуари нафти і газу (ПР1)	15
2	Перспективи видобутку нетрадиційного газу в Україні (ПР2)	15
	Разом	30

Нарахування балів за семінарські заняття (СЗ)

№ з/п	Назва теми	Кількість балів
-------	------------	-----------------

1	Газогідрати та водорозчинені гази (С31)	15
2	Особливості технології видобутку нетрадиційних вуглеводнів (С32)	15
	Разом	30

Нарахування балів за залік (ЗК)

Заліковий контроль оцінюється в 40 балів (2 питання):

- 4 питання, що передбачають розгорнуті відповіді (есе) (10 балів за кожне питання).

Нарахування балів за екзаменаційну роботу (ЕР)

Екзаменаційна робота оцінюється в 40 балів (2 питання)

- 2 питання, що передбачають розгорнуті відповіді (есе) (20 балів за кожне питання).

8. Схема нарахування балів

Екзаменаційна (залікова) робота

Нарахування балів				Всього	Екзамен (залік)	Загальна сума балів
Практичні роботи (ПР)		Семінарські заняття (СЗ)				
ПР1	ПР2	СЗ1	СЗ2			
5	5	5	5	60	40	100

Підсумкова оцінка (ПО) в балах з дисципліни розраховується за накопичувальною системою як сума балів, отриманих аспірантом за семінарські заняття (СЗ), практичні роботи (ПР), та за екзаменаційну (залікову (ЗК)) роботу (ЕР):

$$ПО = ПР1 + ПР2 + СЗ1 + СЗ2 + ЕР (ЗК)$$

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	Для заліку
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	незараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Губкин И.М. Учение о нефти. – М.:Наука, 1975.-384с.

2. *Гошовский С.В.* Стан та проблеми геологорозвідувальних робіт на нафту і газ в Україні //Нафта і газ України: Матеріали 7-ої Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ: 2002. – Т. -1.- С.18-20.
3. *Доленко Г.Н.* Основні закономірності нафтогазонагромадження в нафтогазонаосних провінціях України // Геол. журн.-1964.-24.-Вип.1. - С.3-13.
4. *Євдощук М.І.* Ресурсне забезпечення видобутку вуглеводнів України за рахунок малорозмірних родовищ. – Київ: Наукова думка, 1997.-279с.
5. *Осадчий В.Г., Лурье А.И., Ерофеев В.Ф.* Геотермические критерии нефтегазоносности недр. К.: Наукова думка, 1976.
6. *Терещенко В.А.* Гидрогеологические условия газонакопления в Днепровско-Донецкой впадине : монографія / В.А.Терещенко. – Х. : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2015.- 244с.
7. *Кудрявцев Н.А.* Генезис нефти и газа. – Л.: Недра, 1973. – 216с.
8. *Лукин А.Е.* Литодинамические факторы нефтегазонакопления в авлакогенных бассейнах. – Киев:Науова думка, 1997. – 222с.

Допоміжна література

1. *Фролов Н.М.* Гидрогеотермия. М.: Недра, 1968.
2. *Лурье А.И.* Роль геотермических аномалий месторождений углеводородов для оценки нефтегазоносности. М., 1987.
3. *Ермаков В.И., Скоробогатов В.А.* Тепловое поле и нефтегазоносность молодых плит СССР. М.: Недра, 1986.
4. Нетрадиційні джерела вуглеводнів України: монографія у 8-ми книгах /за рецензією О.Ю. Лукіна та Д.С. Гурського. – К.: Ніка-центр, 2013-2014.
5. Лукин А.Е. Сланцевый газ и перспективы его добычи в Украине. Статья 1. Современное состояние проблемы сланцевого газа (в свете опыта освоения его ресурсов в США) / А.Е. Лукин // Геол. журнал – 2010.-№ 1.-с.17-33.
6. V. Kuuskraa. World Shale Gas Resources an Initial Assessment of 14 Regions Outside the United States: Washington, US Energy Information Administration. April 2011/ - 365p.

Методичне забезпечення

1. «Гідрогеотермія». Навчальний посібник. Склав А.Й. Лур'є.–Харків, 1999. – 39 с.
2. Михайлов В.А. Горючі корисні копалини України: підручник /В.А. Михайлов, М.В. Курило, В.Г. Омельченко та ін. – К.:КНТ, 2009.-376с.
3. Терещенко В.О. Нетрадиційні джерела вуглеводної сировини: навчальний посібник / В.О. Терещенко. Х.: ХНУ імені Каразіна, 2016.-88с.